

*Анатолій ПЕТРЕНКО,
Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Королівстві Саудівська Аравія*

СПРАВЖНЯ ТА СУЧАСНА САУДІВСЬКА АРАВІЯ

Доволі часто Королівство Саудівська Аравія (КСА) уявляють як країну захмарної розкоші, невичерпних покладів нафти, запеклого консерватизму та непереборного екстремізму. Водночас населення країни, на думку багатьох, скуте невблаганними соціально-правовими нормами й обтяжене суворими релігійними догмами.

Однак зазначені твердження абсолютно протилежні об'єктивній реальності. Такі звичні й «зручні» стереотипи десятиліттями формувалися в нашому суспільстві, тож і досі стійко циркулюють у медійному просторі, відверто викривлюючи уявлення про цю близькосхідну країну.

Наприклад, чуємо, що жінки в мусульманських державах, зокрема в КСА, не мають жодних прав і мусять цілковито підкорятися чоловічій частині родини. Невиправдано поширеним є й оманливе зображення суспільства Саудівської Аравії: мовляв, одні проживають у пустелі, без цивілізаційних благ і в убозтві, а інші володіють незрівнянними та надмірними багатствами, не обмежуючи себе в жодних забаганках і примхах. А надто дивує вельми поширене уявлення про високий рівень радикальних настроїв у країні, неприйняття інших, крім ісламу, релігій і відчутну приязнь до ідеї «тероризму». Відповідно, КСА асоціюють із небезпечною криміногенною ситуацією й особливими ризиками для тамтешніх іноземців.

Перебуваючи в Країні двох мечетей, я неодноразово переконувався в необ'єктивності та застарілості таких поглядів. До того ж глобалізація

світу підштовхнула цю державу до кардинальних системних змін: соціальної лібералізації, інституційного реформування, економічної диверсифікації тощо. Країна модернізується, запозичує передовий іноземний досвід й успішно трансформує свої соціальні інститути.

Економіка

За даними Міжнародного валютного фонду, 2022 року КСА продемонструвало найстрімкіший розвиток економіки серед країн «Великої двадцятки». Показник загального економічного зростання склав 8,7% завдяки збільшенню прибутку від торгівлі нафтою, а також розширенню частки ненафтового сектору, стимульованого приватним споживанням і тривалими реформами в межах програми «Бачення Королівства Саудівська Аравія 2030».

Основною метою цього амбітного плану є диверсифікація економіки країни та кардинальне зменшення її нафтозалежності. До 2030 року королівство планує збільшити частку експорту в ненафтовому валовому внутрішньому продукті (ВВП) із 16% до 50%. Програма також підтримує розвиток багатонадійних секторів економіки та стимулює інвестування.

Щоб розширити перспективи диверсифікації та збільшити кількість можливостей для працевлаштування, Саудівська Аравія розробила програму «In-Kingdom Total Value Add», спрямовану на розвиток стратегічних промислових та економічних напрямів.

Керівництво країни активно розбудовує гірничодобувний сектор, створивши мережу промислових містечок, запровадивши окремий режим інвестування та налагодивши логістичну інфраструктуру.

Саудівська Аравія також демонструє підвищену увагу до питання екології. Королівство розширило сферу відновлюваної енергетики, впровадивши, зокрема, ініціативи «Зелена Саудівська Аравія» та «Зелений Близький Схід» для захисту довкілля і подолання кліматичних змін. Програми передбачають зменшення викидів вуглецю в регіоні завдяки підвищенню частки енергії з відновлюваних джерел до 50%, висадженню 50 млрд дерев (із яких 10 млрд – на території королівства) та збільшенню площі природних заповідників. А 2021 року спадкоємний принц, Прем'єр-міністр КСА Мухаммад ібн Салман аль-Сауд оголосив про намір країни досягнути вуглецевої нейтральності до 2060 року.

Відчутну частину зусиль держава зосереджує на підвищенні привабливості серед іноземної аудиторії, зокрема через сфери туризму та розваг. Країна створила фонд розвитку туристичної індустрії, ініціювала розширення цифровізації, спростила умови отримання відповідних віз і взяла курс на відкриття туристичних об'єктів. Так королівство прагне підвищити частку прибутків від туризму у ВВП до 10% і забезпечити декілька мільйонів робочих місць до 2030 року.

Помітно розвивається ігрова індустрія. Станом на 2022 рік у КСА нарахували приблизно 23,5 млн геймерів, що становить майже 70% молодого населення королівства. Очікують, що розбудова кіберспорту забезпечить 39 тис. робочих місць і принесе щонайменше 13,32 млрд дол. США у ВВП до 2030 року.

Країна активно реалізує політику «саудизації», яка передбачає збільшення частки робочої сили з-поміж саудівських громадян. 2022 року Міністерство людських ресурсів і соціального розвитку КСА розпочало другий етап програми «Tawteen», метою якого є створення 170 тис. робочих місць у сферах туризму, промисловості, охорони здоров'я, транспортно-логістичних послуг, нерухомості та будівництва тощо.

Керівництво країни в економічному зростанні ставить на нарощення інформаційно-технологічного компонента. Саудівська Аравія створює необхідну інноваційну технологічну інфраструктуру: економічні міста, науково-дослідні центри, лабораторії, освітні установи тощо.

Суспільство

У вересні 2019 року королівство відчинило двері для туристів із 49 країн, зокрема й з України. Це насправді історичний момент для консервативного суспільства, яке протягом тривалого часу не наважувалося повною мірою розкрити себе та свою країну світові. Але нині громадяни Саудівської Аравії радо та гостинно приймають іноземців, представників інших релігій, вірувань, традицій і культур.

Торкнувшись усіх сфер буття суспільства, лібералізація вплинула й на статус жінок. Тепер вони мають дедалі більше можливостей для працевлаштування: 2021 року жіноча частина населення склала 36% від загальної робочої сили країни, випередивши заплановані терміни на 10 років. 2019-го жінкам дозволили служити у Збройних силах КСА, а 2021 року підготували першу групу військовослужбовиць. Високі керівні посади (заступниці Міністра закордонних справ із питань публічної дипломатії, Міністра туризму, Генеральний секретар Уряду КСА) поступово обіймають жінки. Також 2023 року перша саудівська астронавтка Раяна Барнаві прилучилася до дослідження космічного простору, взявши участь у місії на Міжнародну космічну станцію.

2018 року Король Салман ібн Абдулазіз аль-Сауд видав указ, згідно з яким жінки здобули право керувати транспортними засобами. Це була одна з найгучніших подій, яка кардинально змінила сприйняття саудівської жінки в очах суспільства, зокрема його чоловічої частини. 2022 року набув чинності Закон «Про особистий статус», який посилює повноваження жінок стосовно опіки над дітьми та розширює нормативний блок, спрямований на захист прав та інтересів дитини.

Ні для кого не таємниця, що релігія є невіддільною частиною життя мусульман. Ба навіть більше – іслам насичує кожен сферу функціонування суспільства, а духовні взаємини правовірних зі Всевишнім є особливим, приватним таїнством. Саудівські громадяни не виняток: ні на мить вони не забувають про релігійні приписи та канони. Водночас таке відповідальне й особливо чутливе ставлення до ісламських настанов не означає нетерпимості до інших релігій. Навпаки, дослідження свободи віросповідання демонструють позитивне сприйняття серед мусульман Саудівської Аравії ідеї релігійного різноманіття та широкої інтеграції інших культур у суспільне середовище королівства.

Ефективним у цьому контексті є Центр національного діалогу Короля Абдулазіза, який сприяє повазі до різноманітних проявів культур з одночасним збереженням національної єдності та розвитком комунікації на вітчизняному і міжнародному рівнях.

Надзвичайно важлива й роль форуму «Спільні цінності релігійних послідовників», який відбувся в столиці Ер-Ріяді 2022 року. На заході, вперше в історії королівства, були присутні представники п'яти основних світових релігій: християнства, ісламу, юдаїзму, буддизму й індуїзму. Основною метою форуму стала ідентифікація спільних для релігійних послідовників цінностей і пошук способів посилити порозуміння, співпрацю та солідарність.

Міжнародний порядок денний

КСА впевнено вибудовує імідж регіонального лідера, що дбає про стабільність і безпеку на Близькому Сході та демонструє самостійність у врегулюванні локальних загроз і викликів. Найчіткіше це простежується на прикладі саудівсько-іранського нормалізаційного процесу 2023 року, покликаного покласти край багаторічному протистоянню та знизити напруженість. Наступним кроком стало відновлення дипломатичних відносин із Сирією, поновлення її повноцінного членства в Лізі арабських держав (ЛАД) і повернення до арабської родини. Саудівська Аравія, попри заперечення міжнародної спільноти, зважилась очолити цей процес. Минулими роками не менш помітними стали кейси відновлення зв'язків з окремими країнами регіону, серед яких Катар і Туреччина. А 2023 року офіційний Ер-Ріяд поновив дипломатичні відносини з Канадою, що позитивно вплинуло на імідж королівства серед західної аудиторії.

Країна демонструє відчутну гнучкість, знаходячи корисних партнерів і формуючи ситуативні альянси для подолання криз у регіоні. Черговим проявом саудівської дипломатії стала спільна зі США спроба врегулювати активний конфлікт у Судані, який загрожує перерости в зону регіональної нестабільності, а отже, потребує колективної нейтралізації небажаних наслідків.

Стратегію дипломатії КСА пронизує чинник багатовекторності та багатосторонності. Країна намагається урізноманітнити й диверсифікувати свої зовнішньополітичні зв'язки через активізацію співпраці з регіональними та глобальними гравцями.

Україна ж неабияк стурбована розвитком двосторонніх відносин між Саудівською Аравією та росією. У контексті повномасштабного вторгнення РФ в Україну саудівське керівництво посіло позицію позитивного нейтралітету, співпрацюючи і з Україною, і з РФ та розмежовуючи питання політичного й економічного порядків денних. Не залишається непоміченою активна взаємодія Ер-Ріяду з Москвою в межах відчутно практичних напрямів, зокрема в контексті ОПЕК+. Спільно регулюючи ринок нафти, налагоджуючи торговельно-інвестиційні зв'язки та розвиваючи комунікацію на високому рівні, Саудівська Аравія наголошує на своїй позиції: «Бізнес має лишатися бізнесом».

Що це значить для України?

Російське повномасштабне вторгнення, а також супутні наслідки змусили Україну переосмислити свою зовнішню політику в регіоні Близького Сходу.

2022 року Президент України Володимир Зеленський провів три телефонні розмови з Мухаммадом бін Салманом аль-Саудом. У лютому 2023 року відбувся перший в історії українсько-саудівських дипломатичних відносин візит Міністра закордонних справ КСА Фейсала ібн Фархана аль-Сауда до України, а вже в травні Президент України вперше за свою каденцію відвідав королівство та взяв участь у саміті ЛАД, куди нашу державу запросили знову-таки вперше.

У лютому 2023 року королівство надало Україні два пакети гуманітарної допомоги на суму 410 млн дол. США. Не менш важливою стала підтримка України на міжнародному рівні з боку керівництва цієї близькосхідної країни: КСА голосувало за головні резолюції Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, які засуджують агресію РФ проти України та вимагають її негайного припинення.

Україна уважно спостерігає за економічним зростанням, соціальним розвитком і культурним збагаченням Саудівської Аравії. До того ж обидві держави інтенсивно шукають обопільно вигідних модальностей взаємодії.

Звісно, найцінніший актив нашої держави – це люди. Потенціал українського людського капіталу визнаний у всьому світі. Наша країна неодноразово доводила своє технологічне й інноваційне лідерство, зокрема у сферах ІТ, інформаційної інфраструктури, медицини, виробництва товарів і послуг. КСА ж, стрімко модернізуючись і технологічно оснащуючись, упроваджує численні перспективні мегапроекти, які потребують кваліфі-

кованої підтримки. Королівству слід звернути увагу на українських спеціалістів, котрі завдяки досвіду та фаховості зможуть якісно задовольнити потреби.

Україна цінує плідну торговельно-інвестиційну співпрацю з королівством в аграрно-промисловому секторі. Це конкурентний складник української економіки та важливий елемент вітчизняної м'якої сили, яка просуває імідж України як продовольчого центру світу.

Україну та КСА об'єднує і стурбованість щодо спровокованих агресією РФ викликів і загроз для продовольчої безпеки особливо вразливих країн Азії, Африки та Близького Сходу. Наша держава зацікавлена у прилученні королівства до заходів міжнародної спільноти зі стабілізації постачання продовольства та створення необхідних гарантій безпеки в Чорноморському регіоні.

Гострим питанням для нашої країни є повоєнна відбудова економіки та відновлення її інвестиційного потенціалу. Відповідні можливості та проекти не лише прокладуть шлях до відродження України, а й зроблять внесок у вітчизняну історію успіху. І тут світова спільнота та кожен із її членів має шанс продемонструвати силу міжнародного права, його інститутів і принципів. До того ж участь у цьому процесі КСА як впливового гравця на дипломатичній арені буде винагороджена як практичними, так і репутаційними дивідендами.

Потенціал співпраці між Україною та Саудівською Аравією є суттєвим. Розвиток відносин з одним з основних актором Близького Сходу відчутно посилить позиціювання України в регіоні та зміцнить коаліцію протидії російській агресії. Не менш перспективною є розбудова економічного складника українсько-саудівських взаємин: динамічна економіка країни-партнера відкриє широкі обрії та можливості для обопільно вигідної торговельно-інвестиційної взаємодії.

І насамкінець – про головне. Завдяки внутрішній трансформації, економічному зростанню й успіхам регіональної дипломатії королівство сформувало авторитет країни, яка може створити плацдарм для реалізації української Формули миру. Це – пріоритет української дипломатії, і ми сподіваємося, що спільно зі КСА вдасться відновити територіальну цілісність і суверенітет України.